

Johanna Herrala

**ALLE 3-VUOTIAIDEN PUHEEN JA KIELEN
KEHITYKSEN VAIKEUDET JA NIIDEN
TUKEMINEN PEDAGOGISIN KEINAIN
VARHAISKASVATUKSESSA**

TIIVISTELMÄ

Johanna Herrala: Alle 3-vuotiaden puheen ja kielen kehityksen vaikeudet ja niiden tukeminen pedagogisin keinoin varhaiskasvatuksessa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteen kandidaatti
11/2019

Kandidaatin tutkielmani on systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jonka tarkoituksena on tutkia, mitä pedagogisia keinoja varhaiskasvatuksen opettaja voi käyttää lapsen kielen kehityksen edistäjänä sekä tukijana varhaiskasvatuksen kontekstissa.

Tutkimuksessa on käytetty aineistona kolmea empiiristä artikkelia jäsentämään varhaiskasvatuksen opettajan käyttämiä pedagogisia keinoja lapsen kielen kehityksen tukemisessa sekä mahdollisten kielellisten vaikeuksien havaitsemisessa.

Lapsen puhumaan oppimisen yhtenä tärkeimpänä vaikuttajana voidaan pitää aikuisen mallintamista ja toistamista. Kielen kehityksen kannalta olennaista on aikuisen ja lapsen yhteisen huomion keskittäminen. Aikuisen kiinnostus lasta kiinnostaviin asioihin on keskiössä varhaisen sanaston kehittämisessä. Lisäksi opettajan tekemä arviointi lapsen sanaston laajuudesta ja kehitymisestä, auttaa tunnistamaan mahdollisen kielen kehityksen viivästymän tai kielellisen erityisvaikeuden.

Aikuisen mallintaminen ja toistaminen on toimintaa, jonka myötä lapsi alkaa jäljittelemään aikuisen puhetta. Lisäksi lapsen huomion kiinnittäminen esineeseen vaatii myös aikuisen huomion, jotta aikuinen voi mallintamalla ja toistamalla johdatella lasta jäljittelemään uuden sanan. Varhaiskasvatuslaki määrittelee opettajan tehtäväksi tuen tarpeen tunnistamisen, joten arvioinnin arvoa ei voida vähätellä kielen kehityksen vaikeuksien tunnistamisessa.

Avainsanat: kielen kehitys, kielelliset vaikeudet, varhaiskasvatus, tukikeinot

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	KIELEN KEHITYKSEN ETENEMINEN	7
2.1	KIELEN KEHITYS	7
2.2	PROTOSANOJEN KAUSI	9
2.3	SYSTEMAATTINEN KAUSI	9
3	ALLE 3-VUOTIAIDEN LASTEN KIELEN KEHITYKSEN VAIKEUDET	11
3.1	KIELEN KEHITYKSEN VIIVÄSTYMÄ	11
3.2	KIELELLINEN ERITYISVAIKEUS	12
4	KIELEN KEHITYKSEN TUKIKEINOT VARHAISKASVATUKSESSA	13
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET	15
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	16
6.1	TUTKIMUKSEN TOTEUTUKSEN TIETEEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	16
6.2	SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS	17
6.3	AINEISTO	17
7	TULOKSET	20
7.1	OPETTAJA KIELEN KEHITYKSEN EDISTÄJÄNÄ	20
7.2	ARVIOINTI OSANA KIELEN KEHITYKSEN TUKEMISTA	22
8	POHDINTA	23
	LÄHTEET	26

1 JOHDANTO

Kielen oppiminen antaa edellytykset verbaaliseen vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa (Hakamo 2011, 12). Kieli on jokapäiväinen työkalu, jota opitaan lisää sitä käyttämällä, jolloin voidaan ajatella kielen olevan lapselle keino oppia sekä itse oppimisen kohde. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 41.) Varhaiskasvatuksessa toteutettava kielen kehityksen tukeminen toteutetaan yhdessä varhaiskasvatuksen henkilökunnan, lapsen vanhempien sekä tarvittaessa moniammatillisen työryhmän kanssa.

Vuonna 2018 Opetushallitus laati uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joissa on kuvattu oppimisen alueet, jotka sisältävät keskeisiä tavoitteita varhaiskasvatuksessa toteutettavalle pedagogiselle toiminnalle. Eräänä oppimisen alueena on kielten rikas maailma, jossa tulee esille kielen merkitys lapselle sekä sen opettaminen, oppiminen ja tukeminen varhaiskasvatuksessa. Lapsen kielellisen identiteetin tukeminen sekä kielellisten taitojen vahvistaminen pedagogisella toiminnalla ovat keskeisiä tavoitteita kielten rikkaan maailman oppimisen alueessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 40-42.) Nykyisin noin 19%:lla lapsista esiintyy kielen kehityksen viivästymä ja noin 7%:lta voidaan diagnosoida jonkintasoinen kielen kehityksen häiriö (Käypä hoito -suositus 2019). Lisääntyneet tuen tarvisijat sitovat varhaiskasvatuksenopettajan ja erityisvarhaiskasvatuksenopettajan yhteistyön yhä tiiviimmäksi. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on luoda kuva, millaisia kielen kehityksen vaikeuksia ilmenee alle 3-vuotiaiden ryhmässä sekä millaisilla tukikeinoilla varhaiskasvatuksenopettaja voi tukea alle 3-vuotiaiden lasten kielen kehitystä.

Koen kielen kehityksen ja sen tukemisen tutkimisen varhaiskasvatuksen kontekstissa tärkeäksi oman ammatti-identiteettini kehittämiseni kannalta. Nykyisin yhä enemmän havaitaan lapsilla kielen kehityksen viivästyksiä sekä kielellisiä erityisvaikeuksia. Ammatillisena minun tulisi osata kiinnittää huomiota hälyttäviin merkkeihin sekä hallita jatkotoimenpiteiden suunnittelu. Koulutuksessa järjestettävillä

harjoittelujaksoilla olen kiinnittänyt erityisesti huomiota, että ryhmän lasten kielelliset taidot vaihtelevat suuresti yksilöstä riippuen. Kieli on tärkeä kommunikoinnin väline ja omasta mielestäni olisi syytä olla tietoinen mahdollisimman laajasti tukikeinoista, joita aikuinen voi käyttää lapsen kielen kehityksen tukemisessa.

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tulee olla tietoisia kielen merkityksestä lapsen jokapäiväisessä elämässä. Kieli on osana lapsen kasvua, kehittymistä ja hyvinvointia, jossa varhaiskasvatuksen henkilökunta on läsnä aikuisen roolissa kielenkäytön mallina, rohkaisijana sekä tukijana vanhempien lisäksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 31.) Kielen kehityksen tukeminen ei ole ainoastaan varhaiskasvatuksenopettajan tehtävä. Myös muulla kasvatushenkilökunnalla on oma roolinsa ja vastuunsa aikuisena. Tukiprosessi on osa jokapäiväistä elämää, joka vaatii koko varhaiskasvatuksen henkilökunnalta sitoutumista ja aktiivisuutta.

Lapsen kannalta on tärkeää, että varhaiskasvatuksen piirissä työskentelee ammattitaitoisia kasvattajia. On myös lapsen etu, että aikuiset hallitsevat monipuoliset opetus- ja tukimenetelmät myös kielen kehityksen osa-alueella. Monipuolinen tekeminen ja oppiminen on motivoivaa sekä kiinnostavaa. Lisäksi tietoisuus kielen kehityksen vaikeuksista lisää toivottavasti varhaiskasvatuksen opettajan ja muiden kasvatustyöntekijöiden herkkyyttä havaita tuen tarpeessa oleva lapsi, jotta tuki ja kuntoutus voidaan aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Seuraavassa luvussa käyn läpi kielen kehityksen etenemistä sekä esittelen Antti livosen määrittelemistä kielen kehityksen viidestä vaiheesta kaksi vaihetta. Kolmannessa luvussa käyn läpi alle 3-vuotiaiden lasten kielen kehityksen vaikeudet. Esittelen tarkemmin kielen kehityksen viivästymän sekä kielellisen erityisvaikeuden. Neljännessä luvussa luettelen lähdekirjallisuudesta löytämiäni kielen kehityksen tukikeinoja alle kolmevuotiaiden lasten kielen kehityksen tukemiseksi. Viidennessä luvussa esittelen tutkimukseni tutkimuskysymyksen, jonka myötä olen tarkentanut tutkimukseni tarkoituksen tutkimusongelmaksi. Kuudennessa luvussa esittelen tutkimuksen toteutuksen käymällä läpi tutkimuksen toteutuksen tieteen teoreettiset lähtökohdat, kuvaamalla systemaattisen kirjallisuuskatsauksen sekä tutkimukseni aineiston. Tämän jälkeen olen jaotellut tulokset kahteen alaotsikkoon: opettaja kielen kehityksen edistäjä ja arviointi osana kielen kehityksen tukemista. Tutkimukseeni valikoituneet empiiriset artikkelit tukevat teoriaosuudessa nostamiani asioita, kuten

opettajan roolin ja käyttäytymisen tärkeyttä. Luvussa kahdeksan esittelen tutkimukseni johtopäätökset sekä pohdin varhaiskasvatuksen opettajan roolia osana lapsen kielen kehitystä. Lopuksi pohdin vielä kielen kehitystä osana varhaiskasvatusta sekä esitän jatkotutkimusehdotuksen.

2 KIELEN KEHITYKSEN ETENEMINEN

Kieli on jatkuvasti muuttuva moniulotteinen ihmisten muotoilema käsite. Kielen kuvaaminen on haastavaa sen nopean muuntautuvuuden vuoksi. (Soveltavan kielentutkimuksen keskus 2016; Hakamo 2011, 11.) Kieltä voidaan pitää synnynnäisenä lahjana tai opittuna taitona. Kyseinen jaottelu jakaa tutkijat mielipiteiden mukaan kahteen ryhmään. Tutkijat, jotka kannattavat teoriaa, jossa kielitaito pohjautuu perimään, ajattelevat kielen olevan ihmiselle automaattisesti sisältä kumpuava taito. Puolestaan tutkijat, jotka näkevät, että ympäristö on edellytys kielen oppimiselle, ajattelevat ihmisen oppivan kieltä käyttämällä kuuloaistiaan sekä matkimista. (Woolfson 2003, 11.)

Kieli voi olla muun muassa ajattelua, koodeja, viestintää, toimintaa tai vaikuttamista (Soveltavan kielentutkimuksen keskus 2016). Kieli voidaan jaotella kehonkieleen sekä vastaanottavaan ja ilmaisevaan kieleen. Kehonkieli sisältää eleitä, ilmeitä sekä muuta non-verbaalista viestintää. Vastaanottavaksi kieleksi luokitellaan kieli, jonka ihminen kykenee ymmärtämään ja kuulemaan. Ilmaisevaksi kieleksi luokitellaan tuotettu puhe. (Woolfson 2003, 11-12.) Kielen ulosanti perustuu puhekykyyn, jota voidaan luonnehtia erilaisiksi kielen koodeiksi. Puhekyvyn avulla voimme harjoittaa verbaalista vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. (Aaltonen 2009, 10.)

2.1 Kielen kehitys

Varhainen vuorovaikutus luo pohjan yksilön kielen kehitykselle (Savinainen-Makkonen & Kunnari 2009, 114). Paavola (2011, 43) mainitsee vuorovaikutustaitojen sekä kommunikaatiokyvyn kehityksen alkavan, kun lapsi syntyy. Lapset kuitenkin oppivat varhain tunnistamaan erilaiset äänensävyt, puhuvat, keston sekä painotukseen

liittyviä asioita. Kuuloaistin ja muistin avulla lapsi kerää passiivisesti sanoja ympäriltään, jolloin lapsi ymmärtää puhuttua kieltä aikaisemmin kuin oppii sitä itse tuottamaan. (Hakamo 2011, 25-26; Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2015, 37.) Launonen ja Lonka (2000, 16) kuvailevat kielen ja puheen oppimista sosiaalistumisprosessiksi, joka on yksilön kehityksen kannalta keskeinen ja moniulotteinen tapahtuma.

Verbaalinen ulosanti vaatii yksilöltä hengityksen ja äänentuoton säätelyä sekä artikulointia (Hakamo 2011, 26). Mielenkiinto ulkoisia asioita ja esineitä kohtaan motivoi lasta havainnoimaan ympäristöään ja voimistaa tarvetta kielelliseen toimintaan (Nurmi ym. 2015, 41). Päiväkodissa ja perhepäivähoidossa tarjottavassa varhaiskasvatuksessa lapset ovat keskellä kommunikaatiota, vuorovaikutusta ja puhetta. Koivula ja Laakso (2017, 121-122) tuovat esille, kuinka lapsen viestintää saatetaan kotona ymmärtää helpommin, vaikka sanoja olisi käytössä vasta muutamia. Varhaiskasvatuksessa uudet aikuiset ja lapset voivat joutua ponnistelemaan, jotta asiasta saadaan sama käsitys. Tämän seurauksena lapset alkavat kehittää hyvin nopeasti sanavarastoaan sekä keinoja kommunikointiin.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018, 40) painottavat oppimisen alueissa lasten kielellisten taitojen vahvistamista. Lisäksi varhaiskasvatuksessa on tavoitteena edistää kielellisiä valmiuksia ja tukea lasten omaa kielellistä identiteettiä ja sen kehittymistä. Lapset käyttävät kieltä työkaluna uusien asioiden oppimiseen, ongelmanratkaisuun sekä oman toiminnan suunnitteluun samanaikaisesti kuin opettelevat käyttämään kieltä (Nurmi ym. 2015, 41; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 40). Hakamo (2011, 12) on tiivistänyt ajatukset kielen kehityksen lähtökohdista, jossa yksilö on vuorovaikutuksellinen, tunteellinen, ajatteleva ja tahdonvoiman omaava toimija.

Lasten kielen kehitys voidaan jakaa kausiin. Kausijaottelulla ajatellaan yksilön omaksuvan tiettyjä taitoja ennen kuin voi siirtyä seuraavalle kaudelle. Kielen kehityksen kohdalla kaudet eivät ole toisistaan irrallisia, vaan päällekkäin limittyviä tapahtumia. Lisäksi uudet tiedot ja taidot rakentuvat vanhan, jo opitun, tiedon päälle. Antti Iivonen jakaa ihmisen äänteellisen kehityksen viiteen kauteen, jotka ovat prenataalinen kausi, esileksikaalinen kausi, protosanojen kausi, systemaattinen kausi ja fonologinen viimeistely. (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2012, 66.) Iivonen (2005, 65) kuitenkin

määrittelee varsinaisen kielen kehitys alkaneeksi vasta, kun lapsi tuottaa ensimmäisiä sanojaan. Tämän määrittelyn perusteella esittelen kaksi livosen määrittelemistä kausista, jotka ovat protosanojen kausi sekä systemaattinen kausi. Kyseiset kaudet valikoituivat perusteilla, että tutkielmani keskittyy alle kolmevuotiaiden lasten kielen kehitykseen, sillä kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana, yksilöllä on herkkyyksikausi erityisesti kielenkehityksen osalta (Hakamo 2011, 15). Tämän vuoksi prenataalinen kausi eli ennen syntymää tapahtuva kehitys (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2012, 67), esileksikaalinen kausi eli ennen verbaalisia taitoja tapahtuva kommunikatiivinen kehitys (Iivonen 2005, 66) sekä fonologinen viimeistely, joka ajoittuu pääasiassa kouluikään (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2012, 127) rajautuivat pois.

2.2 Protosanojen kausi

Protosanojen kaudella tarkoitetaan ajanjaksoa, jolloin lapsi omaksuu ensimmäiset sanansa, jonka vuoksi protosanojen kautta voidaan kutsua myös nimellä ensisanojen kausi. (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2012, 83.) Protosanojen kausi ajoittuu lapsen 1-1,5 ikävuoden välille. Jokainen lapsi kehittyy kuitenkin yksilöllisesti, jolloin kausien ajoitus saattaa vaihdella yksilöstä riippuen. (Iivonen 2005, 75.)

Protosanojen kaudella lapsi oppii ensimmäiset sanansa matkimalla aikuisia (Hakamo 2011, 14). Lapsen ensimmäiset sanat eivät kuitenkaan ole täysin aikuiskielen mukaisia ja yksittäiset sanat ja elekieli saattavat muodostaa yhdessä (Savinainen-Makkonen & Kunnari 2009, 116) kokonaisia lauseita. Aikuinen osaa kuitenkin useimmiten tulkita sanan asian yhteydessä. (Iivonen 2005, 75; Kunnari & Savinainen-Makkonen 2012, 83-84.) Ensimmäiset opitut sanat liittyvät usein tiettyihin esineisiin, kuten ”kirja” saattaa lapselle tarkoittaa yhtä tiettyä kirjaa (Lyytinen 2014, 55; Nurmi ym. 2015, 43).

2.3 Systemaattinen kausi

Systemaattisen kauden aikana lapsen puheessa alkaa ilmentyä sääntöihin perustuvaa systemaattisuutta sekä fonologista tietoisuutta eli ymmärrystä siitä, että sanat muodostuvat äänneistä. Systemaattinen kausi ajoittuu suurin piirtein 1,5-4 ikävuoden välille. Tällä kaudella lapsi kehittää kyvyn muokata sanoja ja niiden muotoja, mutta ei

vielä saavuta aikuiskielen mukaista kieltä. Lapsi kuitenkin soveltaa kielen yksinkertaisemmaksi. (Savinainen-Makkonen & Kunnari 2012, 121;342.) livonen (1993, 46-47) mainitsee lasten onnistuvan matkimaan täysin aikuiskieltä, mutta spontaanien ilmaisujen yhteydessä kieli saattaa poiketa aikuiskielestä.

Kahden vuoden iässä lapset alkavat taivuttamaan (Nurmi ym. 2015, 45) sekä keksimään itse sanoja sekä yhdistelevät niitä. Lisäksi puhuttu kieli on sidoksissa ympäristöön ja sen elementteihin. Lyhyessä ajassa lapsen puhe muuttuu substantiivista sekä verbeistä kuvailevaksi puheeksi ja lauseet saavat lisää pituutta. (Hakamo 2011, 14; Savinainen-Makkonen & Kunnari 2009, 116-117.)

Ensimmäiset lauseet pitävät sisällään useimmiten kaksi palasta, jotka ovat ydinsana ja toinen lapsen sanavarastoon kuuluva sana (Nurmi ym. 2015, 48; Lyytinen 2014, 56-57). Esimerkki tämänlaisesta yhdistelmästä on: ”äiti hauva”, jossa sana ”äiti” on ydinsana. Nämä ensimmäiset lauseet voivat olla lapselle hyvin merkityksellisiä, vaikka aikuinen ei niitä aina ymmärtäisi. Kahden vuoden ikäinen lapsi saattaa aloittaa myös itseensä kohdistuvan puheen. (Woolfson 2003, 95;107.) Tulee ottaa kuitenkin huomioon, että kaikki kaksivuotiaat lapset eivät hallitse läheskään kaikkia näitä taitoja tai puhu vielä juuri ollenkaan (Hakamo 2011, 14).

Kolmevuotiaan lapsen puhe on ymmärrettävää ja lapsella on sanavarastossaan muutamia tuhansia sanoja (Hakamo 2011, 14; Savinainen-Makkonen & Kunnari 2009, 118). Woolfson (2003, 129) tuo esille kolmevuotiaan osaavan käyttää kieltä ilmaistessaan ajatuksiaan, tunteitaan sekä kysymysten esittämiseen. Eri sanaluokkien sanat ja niiden taivuttaminen alkaa olemaan hallussa, mutta äännevirheitä saattaa vielä esiintyä (Hakamo 2011, 14). Lapsi voi olla kuitenkin jo kerronnallisesti taitava sekä kykenee hallitsemaan keskustelua (Savinainen-Makkonen & Kunnari 2009, 118).

Systemaattisen kauden loppumetreillä eli noin nelivuotiaana lapsen verbaalinen viestintä on lähes verrattavissa aikuiskieleen. Lapsella on hallussa pidemmät lauseet, narratiivisuus sekä taito esittää kysymyksiä ja luoda keskustelua. (Hakamo 2011, 15.)

3 ALLE 3-VUOTIAIDEN LASTEN KIELEN KEHITYKSEN VAIKEUDET

Lapsen kielen kehityksestä huolestuminen tapahtuu useimmiten neuvolassa, kotona tai varhaiskasvatuksen henkilökunnan toimesta. Vanhempien tulisi kertoa huolestaan sekä neuvolassa että varhaiskasvatuksen henkilökunnalle, joiden avulla voidaan suunnitella, miten jatkossa toimitaan. Tilanteen vaatiessa ryhdytään sopimaan yhteistyöstä puheterapeutin tai muiden alan ammattilaisten kanssa, jos lapsen vanhemmat ovat suostuvaisia. (Siiskonen ym. 2014, 130.)

Siiskonen ym. (2014, 131) ovat listanneet piirteitä, joiden myötä olisi tarpeellista aloittaa moniammatillinen yhteistyö. Tuon esille muutamia kohtia jokaisesta ikäryhmästä. Huolen voi kohdistaa 1-vuotiaaseen lapseen, jos vastavuoroisuutta ei esiinny juuri ollenkaan tai kaikenlainen ääntely on erittäin vähäistä. 1,5-vuotiaan lapsen kohdalla syytä huoleen on, jos lapsi ei kykene tuottamaan ollenkaan sanoja tai toimimaan lyhyiden kehotusten mukaisesti. 2-vuotiaan lapsen kohdalla tulee kiinnittää huomiota sanastoon sekä puheen ymmärtämiseen, kuten kehotusten noudattamiseen tai esineiden tunnistamiseen. Lisäksi huolta aiheuttaa lapsen pieni sanavarasto, johon kuuluu jopa alle 10 sanaa. 3-vuotiaalla lapsella huolta voi aiheuttaa myös pieni sanavarasto sekä taivutusmuotojen vähäisyys tai puuttuminen.

3.1 Kielen kehityksen viivästymä

Käypä hoito -suositusten (2019) mukaan puheen kehitys saattaa viivästyä lähes 19%:lla lapsista. Viivästymä voi tulla esille kielellisten taitojen suppeana hallintana sekä hitaana omaksumisena. Nämä voivat aiheuttaa lapselle kielen kehityksen viivästymän lisäksi sosiaalista vetäytymistä esimerkiksi leikeistä tai muista sosiaalisista tilanteista. Kielen kehityksen viivästymä voi olla havaittavissa jo kaksivuotiaalla lapsella. Useimmiten esille tulleet pienet kielen kehityksen viivästymät korjaantuvat ajan kuluessa lisääntyvällä

puheella. (Hakamo 2011, 17.) Jokainen tapaus tulee kuitenkin ottaa vakavasti, jotta voidaan tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa erityistä tukea tarvitsevat lapset (Siiskonen ym. 2014, 130).

3.2 Kielellinen erityisvaikeus

Käypä hoito -suosituksesta (2019) tulee esille, että noin 7%:lla lapsista on jonkin tasoinen kielen kehityksen häiriö, mutta lapsen ollessa neljän ja kuuden ikävuoden välillä voidaan häiriö diagnosoida luotettavasti. Alijoki (2011, 77) määrittelee kielellisen erityisvaikeuden yksinkertaisesti kielen ja puheen eri muotoihin liittyväksi kehitysvaikeudeksi. Esimerkkeinä hän tuo esille puheen hitaan oppimisen sekä mahdollisesti rajoittuvan toimintakyvyn. Ahonen ym. (2014, 73) määrittelevät kielellisen erityisvaikeuden puheen tuottamisen sekä ymmärtämisen viivästymisenä tai poikkeavasti etenevänä, jolloin yksilön toimintakyky sekä oppiminen eivät ole iän mukaisesti kehittyneitä.

Lapsen kielellisellä erityisvaikeudella saattaa olla vaikutusta moniin asioihin heikkojen vuorovaikutustaitojen lisäksi. Kielellinen erityisvaikeus vaikuttaa merkittävästi myös kognitiivisiin taitoihin ja niiden kehittymiseen. (Alijoki 2011, 78.) Kunnari ja Leinonen (2011, 150) ovat listanneet myös muita ongelmia, joita saattaa ilmetä kielellisen erityisvaikeuden yhteydessä. Näihin kuuluu muun muassa emotionaaliset ja motoriset ongelmat sekä keskittymisvaikeus.

4 KIELEN KEHITYKSEN TUKIKEINOT VARHAISKASVATUKSESSA

Jokaisella lapsella on oikeus saada asianmukaista tukea, tukiopetusta, erityisopetusta tai moniammatillista tukea varhaiskasvatuksessa omien tarpeidensa mukaan. Varhaiskasvatuslain mukaan (2018/540 § 3) varhaiskasvatuksen tavoitteisiin kuuluu lapsen oppimisen tukeminen sekä tuen tarpeen yksilöllinen tunnistaminen ja tuen järjestäminen tarvittaessa yhteistyössä muiden ammattiryhmien kanssa. Lapsella on oikeus saada tukea oppimiseen, vaikka kehityksessä tai oppimisessa ei olisi havaittu puutteita. Varhaiskasvatuksenopettajan tehtävänä on kuitenkin tunnistaa lapsi, joka tarvitsisi erikseen suunniteltua ja järjestettyä tukea.

Tuki suunnitellaan ja järjestetään aina lapsen vahvuuksia ajatellen. Tuen suunnitteluvaiheessa on erityisen tärkeää, että vanhemmat, tuen tarpeellinen lapsi, varhaiskasvatuksenopettaja, erityisvarhaiskasvatuksenopettaja sekä muu henkilökunta tekevät yhteistyötä. Lisäksi nykyisin tukea tarvitsevia lapsia ei sijoiteta erilliseen ryhmään toisista lapsista, vaan toteutetaan inklusiivista varhaiskasvatusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 54.) Varhaiskasvatuksessa toteutettava toiminta suunnitellaan ja järjestetään siten, että se tukee tukea tarvitsevan lapsen oppimista ja kehitystä, mutta myös ryhmän muiden lasten oppimista ja kehitystä (Adenius-Jokivuori, Eronen & Laakso 2014, 174).

Seuraavaksi tuon esille tukikeinoja kielen kehityksen tukemiseen, jotka soveltuvat käytettäväksi kaikille lapsille tuen tarpeesta riippumatta. Ruokonen (2011) perustelee artikkelissaan musiikin tärkeyden lapsen kielen kehityksen osatekijänä. Musiikki on läsnä lapsen elämässä aivan syntymästä asti. Hän mainitsee alle kolmevuotiaiden liittävän laulun aina sen yhteydessä toteutettuun toimintaan. Kolmevuotiaalla on kuitenkin mahdollisuus oppia laulun sanat siten, että muistaa sen kokonaisuudessaan. Tämän vuoksi varhaiskasvatuksenopettajan tulisi huolehtia, että lauluja toistetaan riittävästi, jotta laulut tulevat tutuiksi pienille lapsille.

Adenius-Jokivuori ym. (2014, 175) ovat listanneet keinoja, joilla varhaiskasvatuksen ryhmän arjessa voidaan helpottaa kielen ymmärtämistä sekä edistää sen kehittymistä. Keinoja ovat muun muassa oppimisympäristön rauhoittaminen ja mahdollisten meluhaittojen poistaminen sekä puheen tukena tai mahdollisesti kokonaan korvaavat kommunikointitavat ja -keinot. Kuvakorttien avulla voidaan helposti osoittaa päivänkulku sekä pohjustaa tulevia siirtymisiä ja toimintoja. Aro ja Siiskonen (2014, 189) ovat myös esittäneet arkea helpottavia tuenkeinoja, joita aikuinen voi hyödyntää. Vuorovaikutus on yksi keskeisistä asioista, joihin aikuisen tulisi kiinnittää huomiota kielen kehityksen tukemisessa ja edistämässä. Varsinkin pienten lasten kanssa on tärkeää ilmaista asiat yksinkertaisesti ja lyhyesti. Esineiden ja asioiden nimeäminen sekä lapsen kuunteleminen ja keskeisten asioiden toistaminen tulisi olla vahvasti esillä lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa.

Woolfson (2003) mainitsee kirjassaan runsaan määrän erilaisia keinoja, joilla lapsen kielen kehitystä voisi tukea, lapsen ollessa eri ikäinen. Listaan muutamia tukikeinoja noin 1-3-vuotiaiden lasten kohdalta. Yhden vuoden ikäiselle lapselle aikuisen puhe, kuten juttelu, laulujen laulaminen, lorut ja sadut ovat keskeisessä roolissa. Myös 1,5-vuotiaalle lapselle satujen lukeminen on keskeisessä osassa leikkien lisäksi. Aikuinen voi opettaa lapselle ruumiinosia erilaisten leikkien ja laulujen kautta, jolloin lapsen sanavarasto karttuu leikinomaisesti. Woolfson (2003, 86) neuvoo myös aikuista olemaan puuttumatta lapsen virheellisiin sanoihin lapsen ollessa 1,5-2-vuoden ikäinen. Lapsen taitaessa puheen aikuisen tulisi kannustaa lasta puhumaan sekä osoittaa kiinnostusta kuuntelemalla lasta. Lähellä kolmatta ikävuotta lapselle voi tarjota pidempiä sekä mutkikkaampia satukirjoja.

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimukseni kautta on tarkoitus saada käsitys pedagogisista keinoista, joita varhaiskasvatuksen opettaja voi käyttää lapsen kielen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tarkastelemani kehityskaari sijoittuu kolmeen ensimmäiseen ikävuoteen. Tutkimuskysymykseksi muodostui: Mitä keinoja varhaiskasvatuksen opettaja voi käyttää lapsen kielen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa?

Tutkimuskysymykseni myötä voin tarkentaa tutkimukseni tarkoituksen, joka on tiivistettynä tutkimusongelmaksi: **Miten varhaiskasvatuksen opettaja voi edistää lapsen kielen kehittymistä sekä tukea siinä esiintyvissä vaikeuksissa?** Tutkimuksessani pyrin löytämään konkreettisia keinoja sekä opetusmenetelmiä, joita varhaiskasvatuksen opettaja voi hyödyntää työssään lapsen kielen kehityksen edistäjänä sekä vaikeuksien ilmetessä tukijana.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkielmani metodologisena lähtökohtana toimii kirjallisuuskatsaus. Lähdekirjallisuuden avulla pyrin jäsentämään tutkimusongelmani kannalta oleellisia asioita sekä selvittämään aikaisemmista tutkimuksista löydettyjä keinoja, joita on hyödynnetty kielen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Kirjallisuuskatsauksessa on tarkoitus käyttää tutkimuksen kannalta relevantteja lähteitä. Kirjallisuuskatsauksessa lähteitä tarkastellaan kriittisesti verraten myös toisiinsa pitäen mielessä jatkuvasti oma tutkimusongelma. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 121;260.)

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen toteutuksen tieteen teoreettiset lähtökohdat sekä tuon esille perusteet kirjallisuuskatsauksen tekemiselle. Lisäksi esittelen tutkimuksessani käyttämäni menetelmän ja kuvailen tutkimusaineistoni hankintaprosessin, kuten mitä hakutermejä sekä tietokantoja olen käyttänyt aineiston hankintaan. Tuon esille hakukriteerit, jotka ovat rajanneet aineiston tutkimusongelmani kannalta relevantiksi.

6.1 Tutkimuksen toteutuksen tieteen teoreettiset lähtökohdat

Salminen (2011, 3) on listannut perusteluja kirjallisuuskatsauksen tekemiselle sekä siihen liittyvään uuden tiedon kehittämiseksi. Kirjallisuuskatsauksen myötä on mahdollista luoda kehitystä jo olemassa olevalle teorialle sekä mahdollisesti luoda uutta teoriaa. Lisäksi katsaus antaa mahdollisuuden tarkastella teoriaa eri näkökulmista sekä arvioida sitä ja tunnistaa ongelmia. Kirjallisuuskatsaus antaa mahdollisuuden kokonaisvaltaiseen asiakokonaisuuden tarkasteluun.

6.2 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaukset jakautuvat erilaisiin tyyppeihin, joista minun tutkielmaani valikoitui systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on koota tarkkaan valikoitujen aiempien tutkimusten keskeiset tulokset (Salminen 2011, 9). Johansson (2007, 5) on luetellut systemaattisen kirjallisuuskatsauksen etenemisenvaiheet, jotka ovat katsauksen suunnittelu, haun tekeminen ja analysointi sekä raportointi.

Ensimmäinen vaihe eli suunnittelu pitää sisällään valitusta aiheesta aiemmin tehtyjen tutkimusten tarkastelua. Lisäksi määritellään katsauksen varsinainen tarve ja asetetaan tutkimuskysymykset. Suunnitteluvaiheessa tulee pohtia myös hakusanoja sekä hakukoneita, joissa aikoo toteuttaa haun. Ennen haun toteuttamista on hyvä asettaa sisäänotto- ja poissulkukriteerit, jotka voivat olla muun muassa vuosiluku tai kohdejoukko. Toisessa vaiheessa toteutetaan varsinaisen lähdekirjallisuuden haku ja sen analysointi. Viimeisessä vaiheessa kootaan tulokset ja tehdään johtopäätökset. (Johansson 2007, 6-7.)

6.3 Aineisto

Tutkimusaineistoni hankinnassa sain apua Tampereen yliopiston kirjaston tiedonhaun ammattilaiselta. Sain apua hakusanoihin, hakulausekkeisiin sekä neuvoa, mihin tietokantoihin haku olisi kannattavaa suorittaa. Hakusanojen kanssa ilmeni ongelma, sillä lasten iän rajaaminen hakuvaiheessa oli erittäin haastavaa. Lähes kaikissa artikkeleissa lasten iät on ilmoitettu eri tavalla, sillä toiset kirjoittajat ilmaisevat kuukausina ja toiset kirjoittajat vuosina. Tämän vuoksi suoritin haun ilman ikään viittaavaa hakusanaa.

Suoritin haut Andor ja Education Collection (ProQuest) tietokantoihin. Hakulausekkeeksi muodostui tiedonhaun ammattilaisen kanssa yhdessä muotoilema lauseke "language development" AND "early childhood education". Hakulausekkeen väljyyden vuoksi asetin muita hakukriteereitä, kuten kokotekstin löytyminen verkosta, tieteellinen ja vertaisarvioitu sekä rajasin julkaisuvuotta alkamaan vuodesta 2014 ylöspäin. Andor hakukone antoi 1736 tulosta ja Education Collection 591. Suoritin haun

siis kahdessa tietokannassa käyttäen molemmissa samaa hakulauseketta sekä samoja rajoituksia.

Suoritettuani haun aloin käymään artikkeleiden otsikoita sekä abstrakteja läpi, joiden perusteella pystyin poissulkemaan artikkelit, jotka eivät olleet suuntautuneet alle kolmevuotiaiden lasten kielen kehitykseen. Lisäksi artikkelin tuli käsitellä kielen kehitystä varhaiskasvatuksenopettajan näkökulmasta sen sijaan, että tutkimus olisi tehty lasten tai vanhempien näkökulmasta. Valintakriteereihin sisältyi myös vaatimus siitä, että artikkeli perustuu empiiriseen tutkimukseen. Abstrakteja lukemalla artikkeleista karsiutui suurin osa pois väärän ikäryhmän takia, sillä lähes kaikki löytämäni tutkimukset kohdistuivat yli neljävuotiaiden lasten kielen kehitykseen. Lopuksi löysin viisi sopivaa artikkelia, joista kaksi jouduin poistamaan listalta, sillä artikkeli ei pohjautunut empiiriseen tutkimukseen. Kaikki kolme tutkimukseeni valikoitunutta artikkelia pohjautuvat kvantitatiiviseen tutkimukseen. Kaikki valikoidut artikkelit ovat myös englanninkielisiä. Seuraavat kolme artikkelia valikoituivat tutkielmaani. Listattuna artikkelin kirjoittajat, julkaisuvuosi, artikkelin nimi ja julkaisu:

- Bleses, D., Jensen, P., Højen, A. & Dale, P.S. 2018. An educator-administered measure of language development in young children. *Infant Behavior and Development* **52**, 104-113.
- Scarinci, N., Rose, T., Pee, J. & Webb, K. 2015. Impacts of an in-service education program on promoting language development in young children: A pilot study with early childhood educators. *Child Language Teaching and Therapy* **31** (1), 37-51.
- Eadie, P., Stark, H. & Niklas, F. 2019. Quality of Interactions by Early Childhood Educators Following a Language-Specific Professional Learning Program. *Early Childhood Education Journal* **47** (3), 251-263.

Tutkimusten aineistonkeruissa oli käytetty monia eri mittareita sekä monipuolisia aineistonkeruumenetelmiä. Yhdessä tutkimuksessa oli käytetty varhaiskasvatuksen opettajien keräämää kirjallista materiaalia lasten sanastonlaajuudesta CDI-Edu-mittarin

avulla. Yhdessä tutkimuksessa oli käytetty aikuisen käyttäytymisen mittaamiseen CLASS-mittaria. Viimeisessä tutkimuksessa oli käytetty sekä kyselylomaketta että videohavainnointia. Kohderyhmänä kaikissa tutkimuksissa oli alle 3-vuotiaden kanssa työskentelevät varhaiskasvatuksen opettajat. Lisäksi tutkimusten otannat vaihtelivat viiden ja 5097:n välillä. Valitut tutkimusartikkelit olen kuvannut taulukossa 1. Tutkimusten jäsentämisessä käytin apunani Stoltin ja Routasalon (2007, 64-65) mallin mukaista taulukkoa.

TAULUKKO 1. Tutkimuksen tekijät, tutkimuspaikat ja -vuodet, tutkimuksen tarkoitus, aineisto ja sen keruu sekä keskeisimmät tulokset

Tutkimuksen tekijät, tutkimuspaikka ja vuosi	Tutkimuksen tarkoitus	Aineisto ja aineiston keruu	Keskeiset tulokset
Bleses, Jensen, Højen & Dale, Danmark, vuosilukua ei mainittu	Tutkia CDI-Edu arviointimittarin soveltuvuutta päiväkotikontekstiin opettajan työvälineenä	N=5097 lasta. Varhaiskasvatuksen opettajat toteuttaneet sanakyselyn lapsille.	CDI-Edu-mittari on helppokäyttöinen ja kustannustehokas väline kielen kehityksen seuraamiseksi
Edie, Stark & Niklas, Australia 2015-2017	Tutkia Every Toddler Talking (ETT) projektin sisältämän ammatillisen oppimishjelman Learning Language and Loving It, vaikutuksia opettajan käyttämiin tukeviin kielistrategioihin	N=189 aikuista, joista 71 ammatillisen oppimisen ryhmässä ja 110 vertailuryhmässä. Ohjelman vaikutusta aikuisen käytökseen mitattiin CLASS-mittarilla.	Opettajan käytöksessä havaittiin muutosta LLLI-ohjelman jälkeen, mutta ei edistänyt merkittävästi lasten sanaston kehittämistä.
Scarinci, Rose, Pee & Webb, Australia, vuosilukua ei mainittu	Tutkia Hanen Teacher Talk - täydennyskoulutuksen vaikutuksia varhaiskasvatukseen	Kaksi tutkimusta: 1. N=42 opettajaa, ennen ja jälkeen koulutusta kyselylomake 2. N=5 osallistuivat myös kohtaan 1. Ennen ja jälkeen videohavainnointi	Täydennyskoulutus lisäsi opettajien tietoa kielen kehityksestä ja kielen edistämisstrategioiden käyttöä opetuksessa

7 TULOKSET

Tässä luvussa vastaan tutkimuskysymykseeni, mitä keinoja varhaiskasvatuksen opettaja voi käyttää lapsen kielen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Tutkimusaineistoni analyysissä muodostin kaksi pääteemaa, jotka ovat: opettaja kielen kehityksen edistäjänä ja arviointi osana kielen kehityksen tukemista. Seuraavaksi käsittelen kyseisiä teemoja.

7.1 Opettaja kielen kehityksen edistäjänä

Edie, Stark ja Niklas (2019) ovat australialaisessa tutkimuksessaan selvittäneet Every Toddler Talking projektin sisältämän Learning Language and Loving It ammatillisen oppimishjelman vaikutuksia varhaiskasvatuksen opettajan käyttämiin kielistrategioihin. Tutkimus on toteutettu tarkkailemalla opettajien käyttäytymistä CLASS-mittarin avulla, jonka lisäksi lasten sanavaraston kehittymistä on mitattu MacArthur-Batesin kehittämällä CDI-mittarilla. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että opettajien käytöksessä havaittiin muutosta. Muutos ei kuitenkaan vaikuttanut merkittävästi lasten sanaston kehittymiseen.

Learning Language and Loving It -ohjelma on kehitetty tarjoamaan varhaiskasvatuksen opettajalle käytännöllisiä strategioita, jotka tukevat lapsen kielen kehittymistä sekä sosiaalisia taitoja erilaisissa tilanteissa. Koulutusohjelma sisältää korkealaatuista valmennusta liittyen kielen kehitykseen ja käytännön kielistrategioihin. Lisäksi jokainen osallistuja saa videopalautetta. Edien ym. (2019) tutkimuksen mukaan koulutusohjelmalla ei ole lyhytaikaisia vaikutuksia. Lasten sanasto kasvoi ja kehittyi huomattavasti tutkimuksen aikana, mutta opettajan käytöksellä ei havaittu olevan vaikutusta sanaston kasvuun. Lasten sanasto kehittyi normaalisti kehityskaaren edistymisen mukaan.

Edie ym. (2019) mainitsevat lapsen kehitykseen geenien lisäksi vaikuttavan ympäristötekijät. Lapsen kielen kehityksen kannalta olennaista on yhteisen huomion

keskittäminen. Aikuisen kiinnostus ja huomio lasta kiinnostaviin asioihin ovat keskiössä erityisesti varhaisen sanaston kehittyessä. Tutkijat ovatkin tuoneet ilmi jatkoehdotuksen, jonka mukaan opettajan käyttämien kielistrategioiden käyttö käytännössä tulisi olla jatkuvaa, jotta saadaan merkittäviä vaikutuksia lasten sanaston kehitykselle.

Scarinci, Rose, Pee ja Webb (2015) ovat tutkineet Hanen Teacher Talk -täydennyskoulutuksen vaikutuksia varhaiskasvatukseen Australiassa. Tämä pilottitutkimus koostuu kahdesta tutkimuksesta, jotka ovat toteutettu varhaiskasvatuksen opettajille. Ensimmäiseen tutkimukseen osallistui 42 varhaiskasvatuksen opettajaa, joiden työkokemus vaihteli 2-20 vuoden välillä. Tutkimuksessa opettajat osallistuivat täydennyskoulutusohjelmaan, jota ennen ja jälkeen he täyttivät kyselylomakkeet. Toiseen tutkimukseen osallistui viisi ensimmäiseen tutkimukseen osallistunutta varhaiskasvatuksen opettajaa. Tämä tutkimus sisälsi videohavainnoinnin, joka toteutettiin ennen ja jälkeen täydennyskoulutuksen.

Ensimmäisessä tutkimuksessa tutkittiin täydennyskoulutuksen vaikutuksia neljällä osa-alueella, jotka ovat kielen kehityksen vaiheiden tuntemus, tieto kielen kehityksen edistämistä koskevista strategioista, ohjelmassa käsiteltyjen strategioiden raportoitu käyttö ja viimeisenä ohjelmassa käsiteltyjen strategioiden todellinen käyttö. Scarinci ym. (2015) ovat todenneet täydennyskoulutuksella olevan positiivinen vaikutus opettajiin. Tutkimus osoitti täydennyskoulutuksen lisänneen opettajien tietoa kielen kehityksen etenemisestä, kielistrategioiden tuntemisesta sekä ohjelmassa käsiteltyjen strategioiden raportoidusta käytöstä. Tutkimuksen mukaan opettajat pystyivät täydennyskoulutuksen myötä huomiomaan myös vaiheet, joita opettaja voi käyttää ryhmätilanteessa vuorovaikutuksen edistämiseksi. Lisäksi opettajat kokivat saaneensa tietoa kielen kehityksen tukemiseksi yksilötasolla.

Scarincin ym. (2015) tutkimuksen toisessa osiossa opettajien toimintaa tarkkailtiin videohavainnoinnin avulla, jossa kiinnitettiin huomiota erityisesti 11:een osa-alueeseen, joita opettaja voi käyttää tukeakseen ja edistääkseen lapsen kielen kehitystä ja vuorovaikutustaitoja. Nämä 11 osa-aluetta ovat: odota ja kuuntele, seuraa lapsen johdatusta, osallistu, ollaan kasvotusten, tarkentavat kysymykset, rohkaise vuoropuheluun, jäljittely, toistaminen, erilaisten lappujen käyttö, tarkentaminen ja keskustelun jatkaminen. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että opettajat eivät

tilastollisesti merkittävästi lisänneet kielen kehitystä edistävien strategioiden käyttöä. Sen sijaan opettajat siirtyivät seitsemän strategian käytöstä 11:een eli opettajat ottivat käyttöönsä neljä uutta strategiaa. Näistä 11:stä strategiasta merkittävin oli: odota ja kuuntele.

7.2 Arviointi osana kielen kehityksen tukemista

Bleses, Jensen, Højen ja Dale (2018) ovat toteuttaneet tutkimuksensa Tanskassa tutkien kehittämänsä CDI-Edu-mittarin käytännöllisyyttä varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tutkimukseen on osallistunut 5097 lasta kahdesta eri kunnasta. CDI-Edu-mittari on kehitetty MacArthur-Batesin CDI-mittarin pohjalta. CDI-Edu-mittari on kehitetty varhaiskasvatuksen opettajan käytettäväksi kartoittamaan lasten sanaston laajuutta eli mittarin tarkoituksena on toimia opettajan arvioinnin välineenä lapsen kielen kehityksen edistämiseksi. Kyseisessä tutkimuksessa opettajat ovat toteuttaneet sanakyselyn lapsille, jotka ovat iältään 1,5 vuotta – 2 vuotta ja 10 kuukautta.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että CDI-Edu-mittari on helppokäyttöinen ja kustannustehokas väline kielen kehityksen seuraamiseksi. Bleses ym. (2018) ovat todenneet arvioinnin olevan keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen suunnittelutyössä. Suunnittelua toteutetaan niin ryhmätasolla kuin yksilötasolla, jolloin arviointi tarjoaa parhaan mahdollisen lähtökohdan ottaa jokaisen lapsen yksilöllinen kehityksen taso huomioon. Tutkimuksessa on mainittu myös opettajan rajoitettu aika ja huomio. Toiminta on hyvin ryhmäpainotteista, mutta CDI-Edu-mittari tarjoaa mahdollisuuden kielen kehityksen edistymisen tarkkailuun ja arviointiin.

Bleses ym. (2018) mainitsevat arvioinnin auttavan tunnistamaan lapset, joilla on mahdollinen tai jopa merkittävä kielen kehityksen viive tai muita vaikeuksia. Arvioinnin merkitystä kielen kehityksen tukemisessa ei saa unohtaa tai vähätellä. Kyseisessä tutkimuksessa muistutetaan kielen kehityksen arvioinnin tärkeydestä ensimmäisen kolmen ikävuoden aikana, sillä kielen kehityksen viiveisiin tai vaikeuksiin puuttuminen keskittyvät yhä enemmän lapsen kolmeen ensimmäiseen ikä vuoteen.

8 POHDINTA

Kandidaatintutkielmassani olen tutkinut, mitä pedagogisia keinoja varhaiskasvatuksen opettaja voi käyttää lapsen kielen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tässä luvussa peilaan tutkimukseni tuloksia tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen sekä pohdin varhaiskasvatuksen opettajan roolia lapsen kielellisen identiteetin edistäjänä ja tukijana. Lisäksi pohdin kielen kehitystä osana varhaiskasvatusta sekä lopuksi esitän jatkotutkimusaiheen.

Aineistoni koostui kolmesta empiirisestä artikkelista, jotka kaikki kohdistuivat varhaiskasvatuksen opettajan toimintaan, käyttämiin kielistrategioihin sekä erilaisten mittareiden ja täydennyskoulutusten vaikutusten tutkimiseen lasten kielen kehityksen edistäjänä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksiin osallistuneet opettajat työskentelivät varhaiskasvatuksen kontekstissa alle kolme vuotiaiden lasten ryhmissä.

Teoria osuudessa esittelemäni protosanojen kausi sijoittuu yksilöstä riippuen 1-1,5 ikävuoden välille (Iivonen 2005, 75). Protosanojen kaudella lapsi alkaa kehittämään sanastoaan. Tällöin lapsi oppii matkimalla eli jäljittelemällä aikuisen puhetta (Hakamo 2011, 14). Scarinci ym. (2015) ovat määritelleet 11 kielistrategiaa, joita varhaiskasvatuksen opettaja voi käyttää tukeakseen ja edistääkseen lapsen kielen kehitystä. Yksi näistä kielistrategioista on toistaminen. Voidaanko siis ajatella aikuisen harjoittaman johdattelun ja toistamisen olevan toimintaa, jonka seurauksena lapsi jäljittelee aikuisen puhetta loppujen lopuksi toistamalla esimerkiksi sanan ”äiti”.

Toisena kautena esittelin systemaattisen kauden kielen kehityksen etenemisessä. Noin kahden vuoden ikäisen lapsen puhe on sidoksissa lasta ympäröivään ympäristöön sekä sen elementteihin (Hakamo 2011, 14). Edie ym. (2019) mainitsivat ympäristötekijöiden olevan keskiössä lapsen kehityksessä. Aikuisen ja lapsen yhteinen keskitetty huomio on olennaista varsinkin lapsen varhaisen sanaston kehittymisen kannalta. Tästä voidaan päätellä, että lapsen ympärillä oleva huomiota kiinnittävä esine

tai asia tarvitsee myös aikuisen huomion, jotta aikuinen voi tukea lasta sanaston kehittämisessä ja uusien sanojen oppimisessa.

Varhaiskasvatustalaki (2018/540) määrittelee varhaiskasvatuksen opettajan tehtäväksi tunnistaa tuen tarpeellinen lapsi sekä järjestää lapsen tarpeiden mukainen tuki. Bleses ym. (2018) tutkimuksessa käytetty CDI-Edu-mittari toimii arvioinnin mittarina varhaiskasvatuksen opettajalla. Koko ryhmän kattavia sekä yksilöllisiä arviointeja tulisi toteuttaa säännöllisesti. Arvioinnin pohjalta opettaja voi havaita mahdollisen kielen kehityksen viivästymän tai kielen kielellisen erityisvaikeuden.

Kielen kehityksen tukimuotojen tiedostaminen edistää varhaiskasvatuksen opettajan omaa ammattiosaamistaan. Varhaiskasvatuksen opettajana tulee kuitenkin ottaa huomioon lasten yksilöllisyys, sillä jokainen kehittyy omaan tahtiinsa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018, 41) muistuttaakin lasten kielellisen identiteetin kehittyvän lasten saadessa ohjausta sekä tukea kielen kehityksen eri osa-alueilla. Pitää kuitenkin huomioida, että lapset saattavat olla eri tasolla eri osa-alueilla. Varhaiskasvatuksen opettajan tukena eri kielen kehityksen osa-alueiden huomioimisessa toimii Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, joka ohjaa niin vasta-alkajaa kuin kokenuttakin opettajaa lasten kielellisen identiteetin kehittymisen edistäjänä sekä tukijana.

Kielen kehityksen tukemisessa sekä kaikessa muussa varhaiskasvatuksessa järjestettävässä toiminnassa on huomioitava varhaiskasvatukselle asetetut pedagogiset tavoitteet. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia, oppimista sekä laaja-alaista osaamista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 36). Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä vaaditaan herkkyyttä nähdä pedagogisia mahdollisuuksia. Leikki on varhaiskasvatuksen kontekstissa keskeinen toimintatapa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 38-39), joten pedagogisen herkkyyden omaava, kielen kehityksen etenemisen vaiheista tietoinen ja tukimuodoista tietoinen oleva opettaja kykenee luomaan myös kielen oppimisesta leikin niin pienille kuin isoillekin lapsille.

Tukea tarvitsevien lasten määrä on jatkuvasti nousussa oleva luku. Käypä hoito -suositusten (2019) mukaan jopa 19%:lla lapsista kielen kehitys viivästyy. Tämän vuoksi olisi tärkeää tutkia varhaiskasvatuksen opettajien käyttämiä arviointikeinoja lasten

kielen kehityksen etenemisestä. Bleses ym. (2018) totesivat tutkimuksessaan opettajan tekemän arvioinnin auttavan tunnistamaan tuen tarpeessa olevat lapset.

LÄHTEET

- Aaltonen, O. 2009. Puhekyvyn olemus, merkitys ja kehitys. Teoksessa Puhuva ihminen: puhetieteiden perusteet. Aaltonen, O., Aulanko, R., Iivonen, A., Klippi, A. & Vainio, M. (toim.), 10-18. Helsinki: Otava.
- Adenius-Jokivuori, M., Eronen, T. & Laakso, M-L. 2014. Tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.), 171-186. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Alijoki, A. 2011. Lapsen tuen tarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. Teoksessa Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.), 77-85. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino.
- Aro, T. & Siiskonen, T. 2014. Millaista on hyvä tuki? Teoksessa Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.), 188-200. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Bleses, D., Jensen, P., Højen, A. & Dale, P.S. 2018. An educator-administered measure of language development in young children. *Infant Behavior and Development* **52**, 104-113.
- Eadie, P., Stark, H. & Niklas, F. 2019. Quality of Interactions by Early Childhood Educators Following a Language-Specific Professional Learning Program. *Early Childhood Education Journal* **47** (3), 251-263.
- Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Saarijärven Offset: Lasten Keskus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Tammi: Helsinki.
- Iivonen, A. 2005. Lapsen puheenkehityksen alkuvaiheet. Teoksessa Monikäyttöinen Fonetikka. Iivonen, A., Aulanko, R. & Vainio, M. (toim.), 65-79. Helsinki: Yliopistopaino.

- livonen, A. 1993. Pragmaattisia ja syntagmaattisia näkökohtia lapsen foneettis-fonologisessa kehityksessä. Teoksessa Lapsen normaali ja poikkeava kielen kehitys. livonen, A., Lieko, A. & Korpilahti, P. (toim.), 34-77. Helsinki: SKS.
- Johansson, K. 2007. Kirjallisuuskatsaukset – Huomio systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Teoksessa Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.), 3-9. Turku: Digipaino-Turun Yliopisto.
- Koivula, M. & Laakso, M-L. 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökumista. Teoksessa Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.), 108-128. Tampere: Vastapaino.
- Kunnari, S. & Leinonen, E. 2011. Kielellinen erityisvaikeus ja siihen liittyvät pragmaattiset ongelmat. Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Loukusa, S. & Paavola, L. (toim.), 147-156. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. 2012. Äänteellinen kehitys ja sen kaudet. Teoksessa Pienet sanat. Lasten äänteellinen kehitys. Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.), 65-67. Jyväskylä: PS-kustannus
- Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. 2012. Varhainen sanaston kehitys. Teoksessa Pienet sanat. Lasten äänteellinen kehitys. Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.), 83-89. Jyväskylä: PS-kustannus
- Käypä hoito -suositus. Kehityksellinen kielihäiriö (kielen kehityksen häiriö, lapset ja nuoret). Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Foniatri ry:n ja Suomen Lastenneurologisen Yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019. [Viitattu 11.9.2019] Saatavissa: <https://www.kaypahoito.fi/hoi50085#s6>
- Launonen, K. & Lonka, E. 2000. Puhetta edeltävän kommunikoinnin kehitys ja sen tukeminen. Teoksessa Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Lonka, E. & Korpijaakko-Huuhka, A-M. (toim.), 15-34. Helsinki: Palmenia.
- Lyytinen, P. 2014. Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.), 51-71. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet – määräykset ja ohjeet. Grano Oy.
- Paavola, L. 2011. Varhaisten vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitojen kehitys. Teoksessa Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Loukusa, S. & Paavola, L. (toim.), 43-61. Jyväskylä: PS-kustannus
- Ruokonen, I. 2011. Musiikin monet kielet. Teoksessa Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.), 62-69. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino.
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Savinainen-Makkonen, T. & Kunnari, S. 2012. Fonologisen viimeistelyn kausi. Teoksessa Pienet sanat. Lasten äänteellinen kehitys. Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.), 127-128. Jyväskylä: PS-kustannus
- Savinainen-Makkonen, T. & Kunnari, S. 2012. Systemaattisen fonologisen kehityksen kauden rajoitukset ja niitä palvelevat fonologiset prosessit. Teoksessa Pienet sanat. Lasten äänteellinen kehitys. Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.), 121-127. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Savinainen-Makkonen, T. & Kunnari, S. 2009. Puheen, kielen ja kommunikoinnin kehitys lapsuudessa. Teoksessa Puhuva ihminen: puhetieteiden perusteet Aaltonen, O., Aulanko, R., Iivonen, A., Klippi, A. & Vainio, M. (toim.), 114-121. Helsinki: Otava.
- Scarinci, N., Rose, T., Pee, J. & Webb, K. 2015. Impacts of an in-service education program on promoting language development in young children: A pilot study with early childhood educators. *Child Language Teaching and Therapy* **31** (1), 37-51.
- Siiskonen, T., Aro, T. & Lyytinen, P. 2014. Havainnointi, arviointi ja tutkimuksiin ohjaaminen. Teoksessa Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.), 121-136. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Soveltavan kielentutkimuksen keskus. 2016. Mikä tai mitä on kieli? [Viitattu 27.8.2019]
Saatavissa:

<http://www.solki.jyu.fi/kielistakiinni/docs/mikakielib1.htm>

Stolt, M. & Routasalo, P. 2007. Tutkimusartikkelin valinta ja käsittely. Teoksessa Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.), 3-9. Turku: Digipaino-Turun Yliopisto.

Varhaiskasvatuslaki 2018/540 § 3. Annettu Helsingissä 13.7.2018. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Woolfson, R-C. 2003. Pienten puhetta. Kielen kehitys eleistä sanoiksi. Helsinki: Otava.